

Inhoud

Kennismaken...	9
DEEL I – KIEZEN VOOR KINDEREN	19
Nieuw gezelschap voor het leven	21
Afhankelijk van handboeken en specialisten	24
Een kindonvriendelijke cultuur in vijf fragmenten	27
Het komt allemaal samen	38
Het voorschoolse leren	41
Hoe ziet het voorschoolse leren eruit?	43
De voorschoolse leergierigheid en ouders en volwassenen	48
De eigenschappen van de voorschoolse leeromgeving	49
Interesse en begeestering: de brandstof van het voorschoolse leren	51
De school als relatiebreuk	57
De breuk met de leefomgeving	60
De breuk met mijn ouders	61
De breuk met mijn leren en spelen	62
De breuk met mijn interesse	63
De school: een vanzelfsprekende keuze?	64
DEEL II – DE KEUZE VOOR ONTSCHOLING	67
Verder groeien en leren zonder dwang – een blik op ontscholing	69
Nicola: hoe ik leer	71
Ben: als ik het wil, kan ik alles leren	75
Kate: de dag behoorde ons toe	78
Wie ontschoolt?	81
DEEL III – DE KEUZE VOOR DE SCHOOL	87
Wat leren wij op school?	89
Wat leren we op school? De regels	93
Wat leren we op school? De witruiimte	102

De totale school	108
De historische missie van de school	110
De kolonisering van het kind	112
De medicalisering van het kind	113
De uitbreiding in de ruimte en in de tijd	115
School zonder school – De luchtspiegeling van de hervormers	120
Een andere school	120
Een betere school	124
Na de hervorming – de reactie	125
Over huisonderwijs	126
DEEL IV – DE KRACHT VAN SPONTAAN LEREN	131
De eerste kring van ontscholing	135
Sleutel 1. Ontscholing is geen alternatief voor de school	137
Sleutel 2. Leer van het leren van je kinderen	137
Sleutel 3. Je bent (gelukkig) geen leerkracht	138
Sleutel 4. Je huis is geen klaslokaal	140
Sleutel 5. Beoordeel enkel jouw leerproces	143
Ontscholing voor scholieren	147
De tweede kring van ontscholing	151
De derde kring van ontscholing	154
Grondstoffen voor ontscholers	154
Beacon Hill Free School – Boston	156
De Deeltelefoon	157
Het Peckham Experiment	159
Enkele maatschappelijke thema's in het licht van ontscholing	160
Een nawoord over fundamentele keuzes	164
Maakbaarheid of ontwikkeling	164
Samenleving of individu	165
Schoonschrift	168
Een brief van Nicola	170
Een woord van dank of toch niet helemaal	171
Een bibliografie voor ontscholers	173

De dierschool

Op een dag kwamen de dieren uit het bos bijeen en zeiden: ‘We moeten een school stichten. Een school voor dieren om echt en volledig DIER te kunnen worden.’ En ze vroegen een klein groepje uit hun midden om een leerplan te maken voor de school. De commissie ging meteen aan het werk.

Het konijn stond er op dat ‘hardlopen’ in het programma werd opgenomen. De torenvalk vond ‘kunstvliegen’ het belangrijkste. De karper maakte duidelijk dat ‘geruisloos zwemmen’ erbij moest en de eekhoorn maakte zich sterk voor het onderdeel ‘klimmen tegen kaarsrechte stammen van torenhoge bomen’. En zo geschiedde.

De school werd opengesteld. De schoolleiding zei dat de dieren zich in alle vakken moesten bekwamen. Om echt DIER te kunnen zijn. Toen ging er iets verschrikkelijks fout. Het konijntje was wereldkampioen hardlopen. Geen dier kon zo snel wegsprinten en haken slaan als hij. De schoolleiding vond dat het voor het konijntje belangrijk was, voor lichaam en geest, dat hij zich ook bekwamde in het vliegen. Men zette het konijntje op een hoge tak en zei: ‘Toon ons je vliegkunsten.’ Het arme dier sprong, tuimelde naar beneden, brak een achterpoot en kreeg een gat in z’n hoofd dat nooit meer overging. Zo kwam het dat hij voor het hardlopen toch niet meer dan een 6 kreeg in plaats van een 10. Maar voor vliegen kreeg hij een 3 in plaats van een 1. Want hij had het toch maar geprobeerd. De schoolleiding was zeer tevreden.

Met open mond zagen de dieren hoe de torenvalk – tijdens de opwarming – zijn acrobatische kunsten in de lucht vertoonde. Toch merkte de schoolleiding dat het voor een valk van grote waarde was als hij, net als het konijn, holen kon graven in de grond. De valk deed nu zijn uiterste best, brak jammer genoeg zijn snavel en kneusde zijn vleugels. Waardoor hij nauwelijks nog kon vliegen en in plaats van een 10 met een 5 eindigde. Maar op holen graven haalde hij een 4 in plaats van een 1. En evenzo verging het alle andere dieren.

En wie haalde ten slotte de beste cijfers? Dat was de hersenloze kwal, die zwibbelend en zwabbelend alle proeven redelijk wist te doorstaan. Haar botten breken kon zij niet – ze had er immers geen. En zo werd zij, zwibbel de zwabbel tot het beste dier van de klas uitgeroepen.

Kennismaken...

'Onderwijs een mens iets en hij zal het nooit leren' ¹

George Bernard Shaw

Hallo,

Wij zijn Freddy Bonnu en Johan Van Eeckhout. Vooraleer we dit verhaal aanvangen, vertellen we graag enkele dingen over onszelf. Op die manier breken we het ijs en weet je min of meer wie hier nu precies het woord voert.

We ontmoetten elkaar een vijftiental jaar geleden. We woonden toen allebei in Leuven en besloten er een 'gazel' te beginnen die het gezapige politieke landschap van die universiteitsstad wat leven kon inblazen. Dat was het begin van een lange en warme vriendschap en samenwerking. Jarenlang kreeg die vriendschap vooral vorm in tijdschriften, publicaties en acties met een anarchistische inslag. We wilden begrijpen hoe de wereld rondom ons zich gevormd had tot wat hij was en door onze acties en reflecties wilden we die wereld ons duwtje in de rug geven. In welke richting? Die van meer zelfbepaling. Rondom ons zagen we een steeds verder om zich heen grijpende controledwang, gekoppeld aan een veralgemeende onverschilligheid. Door hier en daar een speldenprik te geven, wilden wij mensen tonen dat het mogelijk was om zelf je leven in te richten en vorm te geven, zonder de goedkeuring van de overheid en, als het even moest, tegen die overheid in.

Enkel een dwaas verloochent de weg die hij heeft afgelegd: we hebben ons goed geamuseerd in die jaren en allicht was het nét dat plezier dat veel van de acties aantekelijk maakte. Maar het verloop van de jaren en de opeenvolgende ervaringen brachten telkens weer een belangrijke vraag: wat maakt de afhankelijkheid waarin men ons plaatst toch zo gerieflijk? Wat zorgt ervoor dat we die afhankelijkheid vaak verkiezen, ook al schaadt ze onze gezondheid en ons welzijn? Wat zorgt ervoor dat we onze onafhankelijkheid zelfs afstrijden en zeggen dat we de afhankelijkheid nodig hebben om wat dan ook te *kunnen*?

¹ Bernard Shaw in *Back to Methuselah* (1921): "In truth, mankind cannot be saved from without, by schoolmasters or any other sort of masters: it can only be lamed and enslaved by them. It is said that if you wash a cat it will never again wash itself. This may or may not be true: what is certain is that if you teach a man anything he will never learn it; and if you cure him of a disease he will be unable to cure himself the next time it attacks him."

Deze vraag, die de vraag naar de *vrijwillige slavernij*² genoemd wordt, samen met de wonderlijke gebeurtenis die de geboorte van Nicola was, leidde ons naar het thema van de opvoeding en de scholing.

Het leven leidde Freddy en mezelf door heel andere landschappen. Voor Freddy en Suzanne was de kennismaking met hun twee zonen, Nicola en Patrick, een levensveranderende gebeurtenis. Freddy besliste geen ogenblik van hun jonge levens te willen missen en vergezelt hen dag in dag uit; niet als een vader die zijn kroost op de huid zit, maar als een metgezel en een vriend. Hun gezamenlijke levensweg loopt als een rode draad door dit boek; met name hun keuze om niet naar school te gaan en zich te wagen aan het avontuur van de *ontscholing*. In het verloop van dit boek zullen we die keuze verkennen en nog andere mensen ontmoeten die dezelfde keuze maakten.

Als we in de opvoeding van kinderen blind de ervaringen uit onze eigen kindertijd opnieuw in scène lijken te brengen, doen we er goed aan wat licht te werpen op die kindertijd. Freddy groeide op in een cultureel arm, kroostrijk en kil gezin. Warmte was er een schaars goed; traditionele gezinswaarden (ouders weten best en kinderen moeten zwijgen) en een hard arbeidsethos voerden altijd de boventoon. In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt, bood de school helemaal geen verlichting voor deze situatie. Het schooluniversum met haar hiërarchische organisatie, haar discipline, haar testen, taken en straffen, zorgde enkel voor meer druk op de ketel. Rust en ruimte vond Freddy bij zijn grootouders.

Mijn eigen leven volgde een heel ander spoor: via de vertaling van Max Stirners *De enige en zijn eigendom*³ ontwikkelde ik een grote interesse voor de manier waarop we door de opvoeding de voeling met onze eigenheid verliezen en steeds meer afgestemd raken op de dictaten van de samenleving. Vanuit die literatuur en aanvullende therapeutische benaderingen begeleid ik mensen bij het ophelderen van levensthema's. Deze thema's gaan in de regel terug tot de (vroeg) kindertijd en de opvoedkundige dogma's en principes die het kind dwingen tot aanpassing. In de volwassen persoonlijkheid zijn deze aanpassingsstructuren soms ware doolhoven waarin men nauwelijks nog elementen van eigenheid kan onderscheiden. Samen ontwarren we het kluwen dat we ontwikkeld hebben om 'goede leerlingen' te worden en verkennen we wat we écht willen, voor onszelf, vanuit eigenheid.

Deze passie grijpt natuurlijk ook terug op mijn eigen kindertijd. Als oudste jongen uit een gezin van vier heb ik altijd een soort bliksemafleiderfunctie gehad voor de

2 Term ontleend aan Etienne de la Boétie, *Discours de la servitude volontaire*, opgesteld in 1547.

3 *De enige en zijn eigendom*, zonder uitgever, 2012. www.max-stirner.be.

vele ondergrondse spanningen die in het gezin voelbaar waren. Hieruit ontwikkelde ik een heel sterke angst om fouten te maken en tekort te schieten ten aanzien van anderen. De school zwengelde die bezorgdheid verder aan en blokkeerde mijn vermogen om vanuit eigen belangstelling te leren. Leersituaties blijven voor mij tot op vandaag een uitdaging. Gelukkig heeft de school me er nooit van weerhouden om in haar marge veel eigen hobbies en passies te ontwikkelen.

Vanuit die achtergrond en met die invalshoek gaan we heel graag het gesprek aan met jou, de lezer. De vraag wie jij bent, kunnen we, onze nieuwsgierigheid ten spijt, niet beantwoorden. Wél kunnen we een woordje kwijt over wie *wij* met dit boek hopen aan te spreken:

- Iedereen die zoekend en nieuwsgierig is. Iedereen die zichzelf met andere woorden kan zien als *onwetend* en dus bereid is veel te leren van de kinderen met wie hij of zij samenleeft. Iedereen die kinderen serieus wil nemen.
- Iedereen die rechtstreeks wil leren uit zijn relatie met kinderen en zich daarbij niet wil verlaten op de instructies van zogenaamde 'specialisten'.
- Iedereen die in onvrede leeft met de beperkingen die de samenleving oplegt aan de relatie met (zijn/haar) kinderen: de opgelegde afwezigheid, de uitbesteding van het samenleven en samen leren, het hobby-ouderschap.
- Iedereen wiens mond openvalt van verwondering bij het snelle en spontane voorschoolse leren. Ouders die deze fascinerende leercapaciteit van hun kinderen voor geen geld willen missen of onderbreken. Iedereen die zich afvraagt wat de school met deze leervaardigheid doet.
- Iedereen die aanvoelt dat de huidige tijd bij uitstek kindonvriendelijk is en die de vicieuze cirkel van de opvoeding wil doorbreken.
- Vooral ook: alle jongeren. Met name de jongeren die schoolgaan en veroordeeld zijn tot een bestaan vol verveling, vernedering, stilzitten, zwijgen, afwijzing en gehoorzaamheid. We waarderen hun rebellie als een gezonde uiting van eigenheid.

Zo willen we in dit boek eigenlijk twee, elkaar aanvullende thema's behandelen: de opvoeding en de scholing. We willen aannemelijk maken dat de opvoeding, *elke* vorm van opvoeding (ook de democratische, de open en de vrije of antiautoritaire opvoeding) berust op een diepe afwijzing en een groot wantrouwen ten aanzien van kinderen. Opvoeden – het vormen van een kind naar een uitwendige norm, een idee of een concept – veronderstelt *de facto* dat we het kind afwijzen in wat het hier en nu is en waarin het verschilt van die norm: onontwikkeld, ongemanierd, hulpeloos, onaf, onvolwassen, (alleen) in wording, onverantwoordelijk. Elke opvoedingsdaad veronderstelt bovendien ook een diep wantrouwen over het vermogen van het kind zich zonder deze daad, vanuit zichzelf, spontaan te ontwikkelen en zinvol te verhouden tot zijn/haar omgeving.

De school als specifiek opvoedingsinstituut deelt deze twee basistrekken. Ondanks alle hervormingen blijft de klemtoon van de school liggen op wat deze unieke mens *niet* is of *niet* kan en wijst ze ons dus af in wat we wél kunnen en zijn. Dat is ook helemaal logisch: het is de roeping van de school iets uit ons te maken dat we niet zijn. En als het even kan niet zomaar iets, maar bijvoorbeeld een mens (humaniora betekent letterlijk ‘meer mens worden’), een modelburger, een gedweë arbeidskracht of een kritische consument.

Het hoeft weinig betoog dat de school ervan overtuigd is dat kinderen zonder haar interventie en haar dwang niet(s) zouden leren. Haar uitgangspunt is, al dan niet verhuuld, dat leerlingen niet graag leren en er ook niets van bakken als ze er niet toe gedwongen worden. Dit wantrouwen werkt als een *selffulfilling prophecy*: na korte tijd verliezen kinderen veel van hun leergierigheid op school.

We kiezen er in dit boek voor om de nadruk te leggen op de keuze voor ontscholing. De opvoedingsbibliotheek neemt alexandrische proporties aan en toch vergroot ze volgens ons enkel de opvoedingskramp. Ze zorgt ervoor dat de schaarse tijd die ons rest in aanwezigheid van kinderen alsmar meer onder druk komt te staan. Ontscholing creëert daarentegen de voorwaarden voor een echte relatie met ons kind: een relatie waarin aanwezigheid, vertrouwen en geduld de boventoon voeren. Deze omstandigheden zorgen er net voor dat er weer wat ruimte en ontspanning komt in de relatie.

Enkele begrippen opgehelderd...

Ja maar, horen we je denken, opvoeden is toch onoverkomelijk? Wel, het hangt er maar vanaf. Als je de cluster van betekenissen wat uit elkaar haalt, merk je dat we heel tegenstrijdige betekenissen aanduiden met het begrip *opvoeding*:

- wanneer ik je ondersteun;
- wanneer ik iets uitleg (onderwijs);
- wanneer ik je begrijp en ondersteun (empathie);
- wanneer ik je dwing;
- wanneer ik je straf en/of beloon;
- wanneer ik je waarden en normen aanleer;
-

We smijten al dit lekkers in de zak van de opvoeding. Maar bij nader inzien sluiten heel wat betekenissen elkaar uit. Het helpt om opvoeding dus wat ondubbelzinniger te omschrijven: het is de intentie en de handeling die iemand vormt naar een vooropgesteld idee. Zo beschouwd vallen onderwijs⁴, dwang, straf en beloning en het aanleren van normen en waarden allen onder opvoeding. Leren als een

4 In het geval van het onderwijs wordt de *leerling* gevormd: hij die niet weet, gericht is op de leerkracht, zwijgt, gehoorzaamt enzovoort.

eigen activiteit, aanwezig zijn en ondersteunen en begrijpen, hebben dan geen uitstaans met opvoeden. En zo is het ook. Empathie, begrip en ondersteuning kan je enkel tonen en laten voelen: je kunt deze kwaliteiten niet onderwijzen zonder ze te ontcrachten.

Onder *school* verstaan we elke instelling, elk initiatief dat zich op de een of andere manier beroept op de wetgeving inzake de leerplicht. Als we dus verder in dit boek over de school praten, dan praten we over de verplichte school (de erkende school en het huisonderwijs). Over die school waarbij de aanwezigheid van de 'leerling' wettelijk verplicht is en de onwettige afwezigheid gesanctioneerd wordt, louter en alleen omdat hij of zij binnen een bepaalde leeftijdscategorie valt. Er is een legertje aan ambtenaren dat moet toezien op de naleving van die verplichting. In het geval van 'ongeoorloofd schoolverzuim' riskeert niet alleen de 'leerplichtige' een sanctie, maar ook de ouders, de voogd of de 'verzorgers' kunnen een sanctie krijgen. Ouders dienen immers actief toe te zien op de naleving van de leerplicht. In dit boek doen we een beroep op diezelfde ouders en op de verwondering die het voorschoolse leren kenmerkt. We moeten echter vaststellen, hoe pijnlijk ook, dat nagenoeg 100% van de jongeren lang voor de wettelijk verplichte leeftijd ingeschreven is in een schoolse instelling die hem of haar moet voorbereiden op de echte school. Toch zijn we ervan overtuigd dat elke ouder, desnoods uit zijn of haar eigen jeugd, bij de herinneringen aan de jongere broertjes, nichtjes of kinderen uit de buurt zich iets levendigs kan voorstellen bij het wonderlijke voorschoolse leren.

De uitbreiding van de school noemen we de *scholing*. Aan de scholing werkt elk initiatief mee dat verder bouwt op één van de pijlers van de school: concentratie van jongeren in leeftijdsgroepen, het belang van testen, de relatie leraar-leerling enzovoort. Onze crèches, de buitenschoolse opvang, tal van sportverenigingen en hobbyclubs, de scouts en de Chiro (jeugdbeweging), speelpleinwerkingen, het volwassenenonderwijs, de hogeschool, de universiteit, de muziekschool, de niet-erkende school... elk dragen ze hun steentje bij aan de schoolse samenleving.

Kinderen en volwassenen: we dichten kinderen allerlei eigenschappen toe, zowel positieve (onschuld, liefvalligheid, ...) als negatieve (onbetrouwbaar, onverantwoordelijk, ...), waarmee we hen depersonaliseren. Voor de leesbaarheid hebben we ervoor gekozen de begrippen kind en volwassene te blijven hanteren. In het algemeen verstaan we in dit boek onder 'kinderen' zij die wettelijk als minderjarig beschouwd worden en onder volwassenen zij die meerderjarig zijn.

Het boek is opgebouwd rond een briefwisseling tussen Freddy en de administratieve dienst die belast is met de controle op de naleving van de voorwaarden van het huis-onderwijs. We willen deze keuze graag juist kaderen. We denken niet dat het zinvol is om vanuit een optiek van ontscholing het debat aan te gaan met mensen die er een volledig ander paradigma op nahouden. Daarvoor is onze tijd en energie te kostbaar. Die zetten we beter in om met meer vertrouwen een eigen keuze te maken, elke dag opnieuw, en daarbij interessante metgezellen te vinden: mensen die ons willen ondersteunen in die keuze. Ontscholing is niet louter een negatieve keuze, een keuze *tegen* de school; het is minstens evenzeer een keuze *voor* een bepaalde relatie met je kind en een bepaalde relatie tot de wereld. We kiezen ervoor onze kinderen en onszelf het leven en de wereld rechtstreeks, zonder omwegen, te laten ontmoeten.

Toch kiezen we voor deze polemische vorm: ontscholing is immers ook een keuze die weerstand oproept. De letterlijke weerstand van een systeem dat ons wil inlijven en haar opvattingen en criteria wil laten gelden, ook met geweld en dwang. De meer diffuse weerstand van een omgeving, die onbekend is met de praktijken en opvattingen van ontscholing en die de school ziet als een verworvenheid en een 'recht van het kind'. Ten slotte de weerstand die we onvermijdelijk ook tegenkomen in onszelf, wanneer we twijfelen, wanneer het vertrouwen in onszelf wat meer wankelt en onze eigen opvoeding van zich laat horen. De 'brieven aan de inspecteur' willen deze dimensie van de keuze voor ontscholing binnenbrengen in het boek: het is een keuze die niet zonder uitdagingen is.

Toch is ze elke uitdaging méér dan waard, omdat ze onze enigheid en onze eigenheid als maat neemt en die tot optimale bloei laat komen.

5 januari

Betreft: de verplichting Nicola in te schrijven in een onderwijsinstelling.

Mevrouw, meneer,

U sluit uw laatste schrijven af met 'de meeste hoogachting'. De zin daarvoor dreigt u nog met strafrechtelijke sancties. Hoeveel scholing vereist een dergelijke spreidstand?

Als u uiterlijk op 16 november 2015 niet zou beschikken over een inschrijvingsbewijs voor Nicola, zou u het dossier overmaken aan het Parket. Ik liet u eerder eerder in alle klaarheid weten dat ik bedank voor de rol van de 'gecontroleerde controleur' die u mij wenst op te leggen. Ik zal mijn kinderen nooit dwingen om naar school te gaan. Ze zijn vrij om te gaan, maar ze hebben blijkbaar geen trek om hun leren en leven on hold te zetten om te voldoen aan de leerplicht. In alle eerlijkheid? Ik kan het hen ook niet aanraden.

Het is maandag 4 januari, de vakantie is achter de rug. Het is vroeg, 7u30 ongeveer. Het is koud en donker buiten. Patrick kruipt bij mij in bed. We houden elkaar warm. Al snel moet ik denken aan al die jongeren die deze ochtend uit hun slaap en hun dromen zijn gewekt, in snel tempo moesten ontbijten en de kou trotseerden om hun plekje in de schoolbanken terug in te nemen. Stel u even voor dat u elke dag weer gewekt zou worden zonder dat men uw mening vroeg. 'Iedereen moet toch leren om 's morgens op te staan!' Ten eerste zet niet iedereen 's avonds de wekker, er zijn mensen die 's nachts werken, die uitslapen, die om 5 uur al brood staan te bakken, die alleen een wekker hebben voor bijzondere gelegenheden. Dus neen, niet iedereen staat om 7 uur op. Ten tweede mag het feit dat ú misschien dagelijks opstaat met tegenzin, toch geen reden zijn om uw kinderen dat ook aan te doen en aan te leren. Ten derde kan de uitdrukking 'iedereen moet dat toch doen' bezwaarlijk gezien worden als een uiting van kritische reflectie; dergelijke retoriek duidt veeleer op een verregaande vorm van maatschappelijke verzuring. Het doet me denken aan het nieuwerwetse geleuter over luxeverzuijm, over mensen die na de examenperiode de uitreiking van het rapport niet afwachten om reeds op vakantie te vertrekken; zielig luxe gekanker!

Wie elke ochtend met geweld – onder dwang – gewekt wordt, leert bovendien hoe genaamd niet vroeg op te staan. Dat hebben wij reeds meermaals zelf mogen vaststellen, onder andere bij onze gasten. Neen, kinderen die dagelijks uit hun slaap gehaald worden leren vooral gehoorzamen. Wat het opstaan zelf betreft, leren

ze enkel dat je kinderen ongevraagd uit hun slaap mag halen. Deze vaardigheid kunnen ze vervolgens zelf gaan gebruiken bij hun eigen kinderen of aanwenden in situaties waarin een ander hoger belang dat vereist (gangbare praktijk in tal van instellingen bijvoorbeeld). Mijn kinderen kunnen best zelf bepalen wanneer ze gaan slapen en wanneer ze opstaan. Ze zijn in staat om voor dag en dauw op te staan en om tot lang na zonsondergang op te blijven; niet onder dwang, maar voor en vanuit zichzelf!

Het onthouden van eten en genegenheid; het willekeurig straffen en belonen; de permanente inperking van de bewegingsvrijheid; het onder dwang doen uitvoeren van onbezoldigde arbeid; de permanente controle van de gedachten, de briefwisseling en de omgang met anderen; het kleineren; het onder dwang toedienen van voeding en medicatie... Het zijn stuk voor stuk praktijken die we verwerpen en spontaan verbinden met plekken als Guantanamo, met de heropvoedingskampen uit een duister verleden of met de uitwassen van de psychiatrie. Althans als het volwassenen betreft, want ze zijn ook allemaal van toepassing op de school.

Ik zal mijn kinderen nooit verplichten aan welke test dan ook deel te nemen of hun nachtrust te verstoren omdat u mij dat opdraagt. U bent mijn meester niet en ik ben uw slaaf niet! Ik zal nooit de beul van mijn kinderen zijn. Ziet u, mijns inziens zit de kiem van de Guantamos in onze opvoeding. De Kouachis van deze wereld en de bewakers van Guantanamo hebben dat gemeen, dat ze wel-opgevoed zijn. Ze zijn beiden hún weg al lang kwijt. Sommigen hebben zelfs de kudde verlaten om andere troepen te verwoegen. Ze luisteren niet meer naar dezelfde krijsheren. Ze hebben niet dezelfde meesters, maar het blijven slaafse beulen. Ik zal er alles aan doen opdat mijn kinderen hún weg kunnen voortzetten! Ik weiger ze uit te leveren aan de meesters, aan een toekomst als slaafse beul; 'begripvol, maar gebonden', zoals u het verwoordt.

Ik heb me altijd voorgenomen mijn kinderen niet over te dragen aan uw kille instellingen. Zij hebben mij ervan overtuigd verder te gaan dan dat en hen ten volle te vertrouwen. Ze hielpen mij deserteren uit de opvoedingsoorlog en lieten me inzien dat elke leraar – ook die in mij! – een bedreiging vormt voor het vreugdevol en spontaan leren. Zij hebben mij meer geleerd over leren dan welke pedagoog of opleiding dan ook. Mijn kinderen hebben ervoor gezorgd dat ik mij terug ben gaan verzoenen met het leren. Het is vandaag dan ook nog minder dan gisteren denkbaar voor mij dat ik met de school een wig zou drijven tussen mijn kinderen en hun leren en leven.

Freddy Bonnu

PS: Ik zou liegen moest ik zeggen dat ik lang gearzeld heb alvorens de naam van de broers Kouachi te gebruiken. De lijken van hun slachtoffers bij Charlie Hebdo (aanslag van 7 januari 2015) waren nog niet helemaal koud of de ideologen van *l'éducation nationale* waren al aan het roepen om meer staat, meer opvoeding en vooral meer school, daarin gevolgd door de media, de politici en grote delen van de publieke opinie. 'De staat en in het bijzonder de school moet meer inzetten op de overdracht van de Franse waarden, jongeren moeten terug (sic) opgevoed worden', klonk het eenstemmig. Kleine vergetelheid: de staat heeft de broers Kouachi 'grootgebracht'! De eerste levensjaren van de broers zijn allesbehalve benijdenswaardig en als ze 10 en 12 jaar oud zijn, ontdekken ze bij het thuiskomen – na een gewone schooldag – het levenloze lichaam van hun moeder, die op dat moment zwanger is van een zesde kind. Hun verdere jeugd hebben de jongens als wees doorgebracht in een instelling voor delinquenten en wezen, onder de voogdij van de staat. Een detail blijkbaar voor menig deskundige, maar wellicht niet voor de broers en hun slachtoffers.

Ook bij het voorbeeld van Guantanamo gaat het mij – in dit schrijven – vooral om de vraag hoe men mensen zo ver kan krijgen dat ze zich op bevel gaan gedragen als harteloze beulen ten opzichte van mensen die ze niet kennen. Of meer nog: om de vaststelling dat een welopgevoed iemand zich zo goed kan afsluiten van elke vorm van empathie. Dat neemt niet weg dat Guantanamo – nog meer dan de doorsneegevangenis! – nogal wat gelijkenissen vertoont met de school. Zo heb je de kolossale middelen die erin gepompt worden, de bedenkelijke resultaten, de afwezigheid van een aantal fundamentele rechten, de dagelijkse misbruiken... Hiermee wil ik Guantanamo en de gemiddelde school zeker niet op één lijn zetten. De school zal Guantanamo naar alle waarschijnlijkheid dan ook overleven. Wat dan weer andere Guantanamo's mogelijk maakt. Dat is precies mijn punt!